

Joanna Ossowska
„Wykorzystanie bodźców dźwiękowych w metodzie primingu
a postawy utajone i jawne”

STRESZCZENIE

Praca doktorska pt. „Wykorzystanie bodźców dźwiękowych w metodzie *primingu* a postawy utajone i jawne”, napisana przez Joannę Ossowską pod kierunkiem Pani prof. dr hab. Beaty Pastwy-Wojciechowskiej oraz Pani dr hab., prof. UG Marii Kaźmierczak, odnosi się do konstruktów postawy, zwłaszcza zaś do nastawień utajonych, skupiając się przede wszystkim na zagadnieniu pomiaru tych postaw za pomocą *primingu* (metody poprzedzania), w szczególności odmian metody wykorzystujących bodźce dźwiękowe.

Rozprawa uwzględnia międzynarodowy dorobek naukowy zarówno w obszarze ogólnych zagadnień związanych z pojęciem postawy, jak i podziału nastawień na refleksyjne i spontaniczne, a także relacji między nimi oraz ich działania. Bierze również pod uwagę niezwykle szybko rozwijającą się od lat 70. XX wieku dziedzinę badań i rozważań teoretycznych dotyczących pomiaru ustosunkowań automatycznych, zwłaszcza (choć nie tylko) metody poprzedzania.

Celem pracy jest ocena możliwości efektywnego wykorzystania bodźców dźwiękowych w pomiarze postaw utajonych za pomocą *primingu*. Zatem jej założeniem jest rozwój metody, zarówno pod względem budowy, jak i sposobów jej wykorzystania. W dalszej perspektywie ma ona również za zadanie poszerzenie wiedzy dotyczącej postaw utajonych oraz ich relacji z nastawieniami jawnymi. Prezentowane w dysertacji badania służą analizie rezultatów pomiaru postaw automatycznych za pomocą metody poprzedzania wykorzystującej modalność słuchową, a także porównanie ich z wynikami powszechnie używanej odmiany *primingu*, opartej wyłącznie na bodźcach wzrokowych oraz pomiarem ustosunkowań refleksyjnych za pomocą dyferencjału semantycznego.

W związku z tak sprecyzowanym celem pracy, w prezentowanych badaniach zastosowano trzy odmiany metody poprzedzania: klasyczną – wykorzystującą jedynie bodźce wzrokowe (tj. wzrokową), pojawiającą się uprzednio dwumodalną – opartą na słuchowych bodźcach poprzedzających oraz prezentowanych wzrokowo słowach docelowych (tj. słuchowo-wzrokową) oraz, zastosowaną prawdopodobnie po raz pierwszy, jednomodalną wersję słuchową – wykorzystującą wyłącznie bodźce dźwiękowe. Ponieważ badania miały za zadanie porównanie postaw automatycznych, mierzonych za pomocą metody poprzedzania wykorzystującej modalność słuchową także z nastawieniami jawnymi, w celu określenia ustosunkowań świadomych, w badaniach wykorzystano również dyferencjał semantyczny.

Rozprawa prezentuje sześć różnorodnych (pod względem formy i wykorzystanych bodźców) badań, realizujących wymienione cele, aby w sposób bardziej wyczerpujący zweryfikować postawione hipotezy. Główne hipotezy niniejszej rozprawy koncentrują się przede wszystkim

na określeniu trafności odmian metody poprzedzania opartych na dźwięku (słuchowo-wzrokowej oraz słuchowej). Założono, iż te wersje metody będą prowadziły do tzw. efektu *primingu*, a więc przyspieszenia (facylitacji) czasu reakcji w przypadku par bodziec poprzedzający–docelowy spójnych (w porównaniu z niespójnymi) afektywnie. Co więcej, przyjęto, iż mogą one służyć do określenia konkretnych postaw automatycznych wobec prezentowanych obiektów, a co za tym idzie będą również różnicowały nastawienia osób badanych wobec kontrastowych pod względem wartościowości kategorii bodźców, co świadczyłoby o trafności nomologicznej wykorzystanych wersji metody. Ponadto, wyniki pomiaru postaw utajonych opartego na modalności słuchowej powinny odpowiadać результатам wersji wzrokowej, co wskazywałoby na trafność zbieżną słuchowej i słuchowo-wzrokowej odmiany *primingu*. Ich trafność różnicową sugerowałyby natomiast wyniki, odmienne w stosunku do mierzonych za pomocą dyferencjału semantycznego postaw jawnych.

Opisywane w niniejszej dysertacji badania wskazują na efektywność wykorzystania bodźców dźwiękowych zarówno w odmianie słuchowo-wzrokowej, jak również słuchowej *primingu*. Obie wersje metody pozwalają na oszacowanie tak tendencji w wartościowaniu obiektów w postaci facylitacji, jak i postaw utajonych wobec konkretnych przedmiotów, a także (w większości pomiarów) na określenie kierunku i natężenia ustosunkowania wobec danego obiektu oraz różnicowanie przeciwstawnych pod względem wartościowości kategorii bodźców. Wyniki wskazują zatem na trafność nomologiczną zastosowanych odmian metody poprzedzania. Porównanie postaw oszacowanych za pomocą *primingu* wykorzystującego dźwięk z powszechnie stosowaną odmianą wzrokową nie wykazało istotnych statystycznie różnic, choć jednocześnie korelacje między nimi są dość niejednolite (od braku korelacji do korelacji umiarkowanych, istotnych statystycznie), jednak (niemal zawsze) pozytywne. Wskazuje to na trafność zbieżną analizowanych odmian metody poprzedzania. Natomiast istotne statystycznie różnice między postawami utajonymi, badanymi za pomocą *primingu* słuchowego i słuchowo-wzrokowego, a jawnymi, określonymi przy użyciu dyferencjału semantycznego, potwierdzone dodatkowo stosunkowo niewielkimi i (zazwyczaj) nieistotnymi korelacjami pomiędzy nimi, wskazują na trafność różnicową tych wersji metody poprzedzania.

Prezentowane w niniejszej rozprawie badania sugerują możliwość efektywnego wykorzystywania dźwięku w pomiarze ustosunkowań automatycznych za pomocą *primingu* i mogą stanowić impuls dla dalszego rozwoju metody. Zastosowanie modalności słuchowej w obszarze badania postaw utajonych otwiera bowiem nowe perspektywy zarówno w zakresie optymalizacji budowy narzędzia ich pomiaru (np. zwiększenia stopnia jego „utajoności”), zwiększenia różnorodności sposobów oszacowania nastawień w już zaistniałych obszarach (np. dotyczących stereotypów), poszerzenia zakresu badania o dotychczas niemożliwe pomiary (np. obejmujące muzykę, akcent, dźwięki niewerbalne), jak również dostosowania metody do osób badanych (np. małych dzieci, osób niewidomych).

ABSTRACT

Doctoral thesis "The use of sound stimuli in the method of priming, and implicit and explicit attitudes", written by Joanna Ossowska under the direction of professor Beata Pastwa-Wojciechowska and professor Maria Kaźmierczak refers to the construct of attitude, especially the implicit attitude. It concerns the problem of measuring automatic attitudes by means of priming, in particular variations of the method based on sound stimuli.

The dissertation takes into consideration international scientific achievements both in the area of general issues related to the concept of the attitude, and the division of attitudes into reflective and spontaneous, as well as relations between them and their operation. It also takes into account the area of research and theoretical considerations concerning the measurement of automatic evaluations, which has been developing rapidly since the 1970s, especially (though not only) the method of priming.

The aim of the thesis is to assess the possibility to effectively employ sound stimuli in the measurement of implicit attitudes by means of priming. Therefore, its assumption is the development of the method in terms of its construction and ways of using. In the further perspective, it also has the goal of expanding knowledge about automatic attitudes, as well as their relations with the explicit ones. The studies presented in the dissertation are meant to analyze the results of implicit attitudes' measurement using priming based on auditory modality, and compare them with the results of the commonly used priming based solely on visual stimuli, and the measurement of explicit attitudes by means of semantic differential.

With regard to the mentioned aims of the thesis, presented studies used three variations of priming: classical – employing only visual stimuli (visual), utilized previously crossmodal – based on auditory primes and visually presented target words (auditory-visual), and used probably for the first time a unimodal auditory version – employing only sound stimuli. Since the research was to compare the automatic attitudes measured by means of priming using auditory modality, also with explicit attitudes, the research used the semantic differential to determine the conscious attitudes.

The dissertation presents six diverse (in terms of the form of priming and used stimuli) studies, fulfilling the mentioned objectives, in order to more fully verify the hypotheses. The main hypotheses of the present research centre mainly on the determination of the validity of the sound-based priming (auditory-visual and auditory). It was therefore assumed that these versions of the method will lead to the so-called priming effect, i.e. the facilitation of the response time in the case of the affectively compatible, compared to the affectively incompatible, prime–target pairs. What is more, it was assumed that they can be used to determine specific automatic attitudes towards the presented objects, and thus also differentiate the attitudes of the respondents toward the evaluatively contrasting categories of stimuli, which would indicate the nomological validity of the method. In addition, the measurement results based on auditory priming should correspond

to the results of the visual version, which would indicate the convergent validity of the auditory and auditory-visual types of priming. On the other hand, different results in relation to the explicit attitudes measured by means of the semantic differential would suggest their divergent validity.

The research described in this dissertation indicates the effectiveness of using sound stimuli in both the auditory-visual, and the auditory priming. Both versions of the method allow to estimate facilitation (thus a priming effect), as well as implicit attitudes towards specific objects, and (in the majority of studies) to determine the direction and intensity of the attitude toward a given object, and differentiation of evaluatively contrasting stimuli. The results, therefore, indicate the nomological validity of these priming versions. A comparison of attitudes estimated using priming based on sound stimuli with the commonly used visual variety of the method did not show statistically significant differences, although at the same time correlations between them are quite heterogeneous (from the lack of correlation to moderate, statistically significant correlations), but (almost always) they were positive. This indicates the convergent validity of the analyzed priming types. On the other hand, statistically significant differences between implicit attitudes measured by means of auditory and auditory-visual priming, and explicit ones determined using semantic differential, confirmed additionally by relatively small and (usually) insignificant correlations between them, indicate the divergent validity of the investigated varieties of priming.

The research presented in this dissertation suggests the possibility of effective use of sound stimuli in the measurement of automatic attitudes by means of priming, and can become an impulse for the further development of the method. The use of auditory modality in the area of implicit attitudes' research opens new perspectives both in terms of optimizing the construction of their measurement tools (e.g. increasing the level of their "implicitness"), increasing the diversity of ways of estimating attitudes in already existing areas (e.g. regarding stereotypes), expanding the scope of research with the measurements that are otherwise impossible to conduct (e.g. concerning music, accent, non-verbal sounds), as well as adapting the method to new groups of subjects (e.g. small children, blind people).